

Nova Bukovica – Sjenjak 2005.

Nova Bukovica – Sjenjak 2005

Prethodno priopćenje / Preliminary report

Saša Kovačević

Primljeno/Received: 15. 1. 2006.

Prihvaćeno/Accepted: 22. 2. 2006.

U tekstu se osvrćemo na arheološka istraživanja lokaliteta u Novoj Bukovici, koja je ekipa Instituta za arheologiju provela tijekom 2005. godine. Pri tome, posebna pozornost se pridaje otkriću novih nadzemnih objekata, vjerojatno iz razdoblja kasnoga latena kao i relativno složenoj stratigrafskoj situaciji na dijelu lokaliteta istraženom u posljednjoj, osmoj sezoni terenskih istraživanja.

Ključne riječi: naselje, Podravina, kasno brončano i mlade željezno doba, istraživanja 2005.

Key words: Settlement, Podravina, Late Bronze age, Early Iron age, Excavation 2005

Tijekom mjeseca kolovoza 2005. godine nastavljena su arheološka istraživanja prapovijesnoga naseobinskog lokaliteta u Novoj Bukovici¹. Kao što je poznato, lokalitet se nalazi u Podravini, jugoistočno od Slatine, a Institut za arheologiju u Zagrebu istražuje ga u kontinuitetu od 1997. g. Kasnobrončanodobno i kasnolatensko naselje zauzima južne vrhove i padine uzvišenja koje se nalazi odmah uz cestu što od Slatine ide prema Našicama i dalje prema Osijeku. Istraživanja su 1997. g. započeta na vrhu uzvišenja gdje je jača koncentracija objekata i nalaza iz kasnoga brončanog doba, a zadnjih nekoliko godina, zbog sporova s vlasnikom zemlje, koncentrirana su na južne padine istog uzvišenja, u području s brojnijim kasnolatenskim objektima. Među njima se posebno ističu kanali koji su po svojoj prilici služili za odvodnju te pravokutni nadzemni objekti.

2005. g. radovi su izvođeni na parceli na kojoj se radi posljednje tri godine, na kat. čest. br. 195/2 k.o. Gornja Bukovica, u vlasništvu Adama Hoka. Istraživanja smo nastavili pomičući se prema istoku, odnosno prema željezničkoj pruzi Zagreb-Osijek, odmah uz sondu od godine 2004., na južnoj padini brežuljka na kojem se smjestio lokalitet. Važno nam je bilo nadovezati se na rub prošlog iskopa, kako bi uspješno povezali dijelove objekata uz sjeverni rub sonde iz prethodnih godina. Jedan od ciljeva ovogodišnjih istraživanja bio je razotkriti ostatke nadzemnog objekta, djelomično otkrivenog u istraživanjima 2002. godine, a koji je tada zalazio svojim neotkrivenim dijelom u susjednu sjevernu parcelu, na područje koje ćemo istraživati upravo tijekom 2005. g. Isto tako, željeli smo konačno razjasniti izgled velikog kanala Sj. 671, 672 kao i ostalih srodnih objekata koje pratimo u istraživanjima već nekoliko sezona (Kovačević 2004.). Dakle, istraživanja tijekom 2005. g. koncentrirali smo na otkrivanje arhitekture i dozezanje, s obzirom na raspoloživa materijalna sredstva i prilike², što je moguće više informacija o strukturi prapovijesnoga naselja, kojeg su u Novoj Bukovici činili i nadzemni objekti pravokutnog tlocrta.

Kao metodološka osnova istraživanja i dalje nam je služio sustav stratigrafskih jedinica, pa su svim pronađenim arheološkim objektima-stratigrafskim jedinicama pridavane brojčane oznake. Trasirana su tri reda sonde (IV, V, VI) u punoj širini od jednoga do drugog ruba njive. Otkriveno je i istraženo novih 315 m², pa ukupni istraženi dio lokaliteta sada iznosi 2103 m². Do sada je definirano i istraženo više od 860 stratigrafskih jedinica (Kovačević 2005.). Svim bitnijim pojedinačnim pokretnim i nepokretnim nalazima uzimana je apsolutna, nadmorska visina, a po potrebi i koordinate. Isto tako, svi objekti i značajniji pojedinačni nalazi fotografirani su *in situ*, te crtani u mjerilu. Uzimani su i dalje uzorci zapune, ugljena i kosti.

Dakle, kao osnovna smjernica istraživanja u 2005. g. postavljena je teza da sustav kanala, istraživanih 2001.-2004. g., zapravo markira rub prapovijesnoga (latenskog?) naselja kao i pretpostavka da se u neposrednoj blizini nalazi još koji mogući nadzemni objekt³. Nadalje, potrebno je bilo pokušati potvrditi postavku da se tijekom lateenskog horizonta na lokalitetu mogu izdvojiti barem dvije faze, što je prvi put indicirala situacija na području □d/I, gdje je tijekom istraživanja 2004. g. istražen latenski bunar/dublja jama, presječena od jednog, najvjerojatnije, latenskoga kanalića.

Među pronađenim objektima, kao što smo naznačili, posebno mjesto zauzimaju dijelovi ukopanih objekata koje smo krenuli istraživati prethodnih godina. Ističe se veliki kanal Sj. 671, 672, najveći do sada pronađeni objekt na terenu, kojeg istražujemo još od 2003. g. U ovogodišnjim istraživanjima uspjeli smo uhvatiti u cjelinu središnji segment kanala na području □ b/IV, koji kao određena vrsta karike povezuje dijelove ovoga velikog objekta, istraživanog 2003. i 2004. g. Njegova duljina u istraženom dijelu sada iznosi više od impozantnih 25 m, a širina ponekad i prelazi 4 m. Još jedan arheološki objekt koji smo nastavili istraživati 2005. g. je i manji kanalić Sj. 675, 676 kojeg smo uhvatili na području cijele ovogodišnje sonde, s time da odlazi u istočni profil i neiskopani dio lokaliteta. Upravo ovaj kanalić

1 U provedbi istraživanja, kao glavni financijski pokrovitelj, sudjelovalo je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Usto, financijsku ili logističku podršku nam svake godine pružaju Općina Nova Bukovica, kojoj se ovom prilikom na tome toplo zahvaljujemo, te Pučko otvoreno učilište – Zavičajni muzej u Slatini i sam Institut za arheologiju u Zagrebu.

2 Tijekom kampanje 2005. godine pratile su nas iznimno nepovoljne vremenske prilike. Kiša ponekad danima nije prestajala, no unatoč svemu tome istraživanja su uspješno privedena kraju.

3 Razmatranja o odnosu između nadzemnih objekata i spleta kanala započeta su otkrićem prvoga pravokutnoga nadzemnog objekta – kuće 1 – tijekom 2002. godine, kada se zbog karakterističnog, ali sasvim slučajnog odnosa pretpostavljalo da kuća i kanali čine strukturu iz istog vremena (Kovačević, 2003).

Sl. 1. Kuća 3 snimana sa zapada (foto S. Kovačević)

Fig. 1. House 3, photo from the west (photo by S. Kovačević)

koji prema svim indicijama pripada razdoblju mladega željeznog doba, na području □c-d/IV-VI presjekao je nekoliko objekata. Među zanimljivijim situacijama takve vrste su, primjerice, rupe od stupova u □d/IV (SZ ugao nadzemnog objekta označenog kao kuća 3, Sl. 1), ukopane očito kroz rahlu zapunu kanala u zdravicu koja je predstavljala zadovoljavajuću i čvrstu podlogu vertikalnih nosača objekta.

S obzirom da u kanalu nalazimo i tipičan latenski materijal (poput grafitne keramike ukrašene vertikalnim šibljastim prevlačenjem), a kako su na lokalitetu zastupljena samo dva vremenska horizonta (kasnoga brončanoga i mladega željeznog doba), nadzemni objekt i kanal na koji je taj objekt nasjeo, stavljamo u razdoblje pred rimsko osvajanje, u kasni laten. Drukčiju situaciju nalazimo na području □e/VI, gdje isti kanal Sj. 675, 676 presijeca užu, dublje samostojeće kanale Sj. 767, 768 i Sj. 769, 770 koji su već prije identificirani kao najstariji tip objekta na ovom dijelu lokaliteta – i iz kasnoga su brončanoga doba (Sl. 2).

Zanimljivo je da taj tip objekta, obično "V" profila, ima na svakom ili barem na jednom kraju na dnu rupu od vertikalnog nosača. Iznimno otkriće ovogodišnjih istraživanja jest i situacija na području e-g/VI, gdje smo naišli na cijeli niz paralelno postavljenih ukopanih samostojećih kanalića koji bi mogli biti sastavni dio neke vrste „postrojenja“ u perifernom dijelu kasnobrončanodobnog naselja. Iako nam funkcija ovih objekata za sada ostaje nejasna, oni svakako predstavljaju donji dio određene, prilično solidne, vertikalne drvene konstrukcije (možda ukope ograda ili vertikalnih tkalačkih stanova?).

Najbrojniji tip objekta 2005. g. su rupe od stupova – od vertikalnih drvenih nosača nekadašnjih nadzemnih objekata. Skupine ovih nalaza od iznimnog su značaja,

jer zbog oštećenja nastalih intenzivnom poljoprivredom, upravo ova vrsta nepokretnih nalaza omogućuje uvid u arhitekturu, raster i strukturu kasnolatenskog naselja koje se smjestilo na brežuljcima Nove Bukovice. U tom smislu posebno je zanimljivo nekoliko grupacija rupa od stupova. U □b-c/V-VI naišli smo na drugi dio objekta (kuća 2) kojeg smo uočili tijekom istraživanja 2003. g. Radi se o do sada najvećem nadzemnom objektu u N. Bukovici (dužine oko 10 m). Odmah zapadno uz ovaj objekt, u □c-d/IV-V, nalazi se objekt gotovo kvadratne osnove (kuća 3) koji je možda bio u neposrednoj vezi (kao određena vrsta prigradnje ili gospodarskog objekta?) s kućom 2. Na području □f-g/V-VI uočena je pravokutna osnova još jednog nadzemnog objekta (kuća 4) s jasno izraženim središnjim nizom stupova-nosača krova. Posljednjih dana terenskih istraživanja u □d-e/VI istražen je i dokumentiran dio, vjerojatno, još jednoga nadzemnog objekta kojega smo radno nazvali kuća 5. Rupe od stupova koji su ostatak ovog nadzemnog objekta raspoređene su u dva posebno pravilna niza u smjeru sjever-jug.

Jedno od najvažnijih rezultata ovogodišnjih istraživanja u Novoj Bukovici, da zaključimo, stratigrafska su zapažanja koja potvrđuju prijašnje pretpostavke o viševremenosti horizonata unutar latenskog naselja kao i potvrda i novo otkriće nadzemnih objekata pravokutnog tlocrta raznih veličina, što nam omogućuje prvi stvaran uvid u raster prapovijesnog naselja u Novoj Bukovici. Zaključno s ovogodišnjim istraživanjima, broj otkrivenih i istraženih nadzemnih objekata popeo se na pet. Dio njih odlazi u neiskopano područje, pa će istraživanje cjelokupnih nadzemnih struktura kao i razotkrivanje konačnog izgleda tih djelomično otkrivenih objekata, biti svrhom istraživanja u godinama koje slijede. Tako

Sl. 2. Samostojeći kanal Sj. 767 presječen od kanalića Sj. 675 u □e/VI (foto S. Kovačević)

Fig. 2. Separate canal SU 767, intersection with channel SU 675 in □e/VI (photo by S. Kovačević)

zacrtni kratkoročni ciljevi dobro se uklapaju u dugoročni cilj istraživanja, a taj je spajanje dijelova lokaliteta istraživanih tijekom 1997.-2000. g. s ovima, istraživanim u kasnijem razdoblju⁴, te stjecanje što potpunije slike kako kasnobrončanodobnog naselja, tako i kasnijega kasno-latenskog naselja, koje prema svim pokazateljima očito ima nekoliko faza, a koje ne moraju nužno biti znatno vremenski odmaknute.

Literatura

- Kovačević S. 2001, Istraživanja prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak – povijest i novi rezultati, Pril InstArheolZagreb, vol. 18/2001., 63. – 78.
- Kovačević S. 2003, Odvodni sustav kanala i arheološki lokalitet Nova Bukovica – Sjenjak, Hrvatske vode, časopis za vodno gospodarstvo, godina 11, br. 43, Zagreb 2003., 119-127.
- Kovačević S. 2004, Izvješće o rezultatima arheoloških istraživanja na lokalitetu Sjenjak u Novoj Bukovici kod Slatine tijekom 2004. godine, Izvješće o rezultatima istraživanja upućeno Ministarstvu kulture, Zagreb, 2004., u arhivi Instituta za arheologiju.

Kovačević S. 2005, Izvješće o rezultatima arheoloških istraživanja na lokalitetu Sjenjak u Novoj Bukovici kod Slatine tijekom 2005. godine, Izvješće o rezultatima istraživanja upućeno Ministarstvu kulture, Zagreb, 2005., u arhivi Instituta za arheologiju.

Šošarić R. 2001, Karbonizirani biljni ostaci iz prapovijesnog lokaliteta u Novoj Bukovici na položaju Sjenjak, Pril InstArheolZagreb, vol. 18/2001., 79. – 83.

Summary

In 2005, the Institute of Archaeology continued systematic excavations of the settlement from the Late Bronze and Early Iron Ages in Nova Bukovica at the Sjenjak site. The excavations of 2005 confirmed the assumption that the canals probably mark the borders of the La Tène settlement, as well as another at least two periods of the late La Tène settlement. Particularly significant is the excavation of remains of new late La Tène rectangular house: their number on this site reaching five. The find of a whole sequence of parallel, deeper entrenched independent channels is also important, which probably are part of the peripheral part of the Late Bronze Age settlement, the centre of which was probably located during the excavations from 1997 to 2000 at the top of the elevation on which the site is situated.

⁴ Više o starijoj, početnoj fazi istraživanja u Novoj Bukovici, kao i o interdisciplinarnim istraživanjima na materijalu s lokaliteta vidjeti u Prilozima 18/2001. (Kovačević, 2001.; Šošarić, 2001.)